

OM DEN SVENSKA VANLIGHETEN

Detta var en helt vanlig morgon. Karl Svensson satt som vanligt vid sitt frukostbord och drack sitt morgonkaffe, medan han läste Dagens Nyheter i sin lägenhet i en helt vanlig förort till Stockholm. När han tittade ut genom fönstret kunde han se en syn som han antog att merparten av Stockholms invånare skulle känna igen. De hade självklart inte exakt samma utsikt över samma putsade 50-talshöghus med en närbutik och en pizzeria i korsningen mellan områdets två huvudgator. Andras gator kanske inte trampades av samma gamla tanter med loppätna hundar hasande bakom sig, eller samma småbarnsmödrar med den senaste bebisen jollrandes i den senaste barnvagnsmodellen. De träd andra stockholmsbor såg från sina fönster var säkert inte heller samma björkar och lindar som de han tittade på nu och bilarna som stod parkerade utanför deras portar var kanske inte av exakt samma modell som de utanför hans. Men vem som helst som bodde i denna huvudstad skulle helt klart känna igen sig om de hade suttit i en av hans pinnstolar vid köksbordet från IKEA och tittat ut. Det här var nog en av de mest vanliga utsikterna i en helt vanlig förort i huvudstaden i det land, där lagom är bäst och viljan att vara vanlig den största av dygder.

Hade han varit det minsta mån om att se det ovanliga i tillvaron hade han kanske upptäckt mig, där jag nyfiket studerade hans förehavanden från den plats jag valt att uppehålla mig vid. Jag hade bott i hans skafferi ett tag och tyckte att det var ett ypperligt gömställe, från vilket jag kunde bevaka varje steg denna högst vanliga man tog. Men Karl Svensson var inte det minsta imponerad av det ovanliga, tvärtom. Hans liv handlade om att vara så vanlig som någon över huvud taget kunde vara och det var en strävan som han lyckades med till fulländning.

När han satt där och tittade ut på de pastellfärgade funkishusen med svarta plåttak mittemot, började han som så många gånger förr att fundera på det här med den svenska vanligheten. Landets honnörsord med stort H; du ska inte tro att du är något, heliga ord på vilka hela landets välfärd vilade. Landets stolthet och en ed man svor för rätten att få födas in i det svenska folkhemmet. Tänk, ett helt folk som inte ville vara förmer, som strävade efter total, mätbar jämlikhet och ett rättvist samhälle där alla värderades lika. Du ska inte tro att du är något, ja, sannerligen, var inte de orden detta lands stolthet!

”Det och landets största lögn”, tänkte Karl, där han satt i sitt funkiskök och läppjade på ett kaffe som var bryggt på Gevalia, trots att han inte hade fått något oväntat besök denna morgon heller.

Ja, för var det inte så att alla någonstans ville känna sig lite annorlunda? Det fanns fortfarande en liten klick människor som vågade sticka ut hakan och säga ”titta på mig, jag är en individ.” Skådespelare, konstnärer och en och annan affärsman, alla drivs de av en vilja att synas; att få sin existens bekräftad av andras uppmärksamhet. Fanns inte lite av den viljan inom alla, mer eller mindre? Karl Svensson trodde det. Han var helt säker på att den blåhåriga damen med den beige kappan, som just passerade hans fönster med sin lilla älskling fångad i ett

koppel, trots sitt typiskt vanliga utseende, någonstans hyste en önskan om att inte vara exakt som den andra hundägarinnan, som han visste skulle komma förbi med sin tax om en kvart. Att hon skulle vara iklädd en beige kappa var han i det närmaste säker på, för det hade hon varit så länge han kunde minnas. Han antog att färgen på det hår hon dolde bakom en sjal, var blått. Han undrade vilka dolda intressen de båda kvinnorna odlade i sin ensamhet. Att de båda hade någon slags egensinnig liten hobby, om så bara att samla på dockor från olika städer i Sverige för att inför sig själva manifesteras sin individualitet var han helt övertygad om. Och han förstod dem, ja, han till och med beundrade dem i deras anspråkslöshet.

Han avbröts i sina tankar av ytterdörren, som öppnades och slogs igen med en arg smäll bakom kvinnan som anlant. Hennes vulgära stilettklackar klappade otåligt mot Forshagas marmoluemgolv innan hon sparkade av sig dem mot väggen och slängde sin handväska i korgstolen i hallen. När hon kom in i köket hade hon det ena clipsörhänget i falskt guld i handen och lirkade med det andra, för att befria sina ömma örsnibbar från de plågsamma bijouterierna.

”God morgon, älskling”, sa Karl Svensson till den nyanlända med den glatt uppskruvade röst han visste skulle reta upp henne ännu mer. Att hon var på dåligt humör hade knappast kunnat undgå hans känsliga öron och han kunde inte underlåta att provocera henne ytterligare.

”Ja, sitt du där i din tråkiga tillvaro och var förnöjsam du”, fräste kvinnan till svar, medan hon hällde upp vad som fanns kvar i kaffekannen i en kopp. Sedan satte hon sig på pinnstolen mitt emot honom och gned sina trötta ögon med fingertopparna, utan att bry sig om att mascaran som gneds ut fick hennes svarta ringar under ögonen att djupna radikalt.

”Fy fan, vilken natt”, stönade hon utan att ägna sin sambo ett ögonkast. ”Tbland undrar jag varför jag håller på med det här. Sliter som ett djur på det där djävla haket på nätterna för att ha råd att ta de där förbannade teaterlektionerna på dagarna. Vilket liv. Bara för att man råkar vilja nå't med sitt liv. Bara för att jag råkar vara funtad så, att jag inte klara av tanken på att vara precis som alla andra. Måste man vara så förbannat vanlig för att ha några som helst rättigheter i det här landet?”

Frågan var såklart inte riktad till någon och framför allt inte till honom. Ändå kunde han inte låta bli att fånga den projektil hon hade kastat ut i luften och slunga den tillbaka till henne.

”Och vad är det för fel med att vilja vara vanlig”, frågade han, låtsat oförstående och med en sammetslen röst. Han visste att det inte behövdes mer för att få henne att explodera.

”Vad är det för fel med att vilja vara vanlig? Vad är det fö”...här avbröt hon i sin upprördhet sig själv.

”Du är ju för fan helt otrolig. Bara för att du nöjer dig med att vara en jävla medelsvensson, fan till och med ditt efternamn avslöjar hur medel du är. En medelmänniska i en medellägenhet som lever ett medelliv i en medeltvåa”.

”Med en medelmåttig skådis till partner”, tänkte Karl ironiskt för sig själv.

”Ibland undrar jag hur du står ut med dig själv och din trista tillvaro. Hur du pallar att åka land och rike runt och sälja dina värdelösa grejer som ingen skulle sakna om de inte fanns. Det är som om du inte bryr dig om att ingen lägger märke till dig och det du gör med ditt liv. Den dag du dör kommer ingen att veta att du fanns, för du har inte gjort någonting som lämnat det minsta spår efter sig. Jag råkar vilja mer än så. Jag vill att när jag dör, så ska det finnas nå't kvar som bevis på min existens. Att folk om hundra år ska säga att hon, ja, hon var en skådespelerska på Dramaten, när de ser min gravsten. Fattar du?”

För första gången sedan hon steg in i lägenheten tittade hon på honom, med en blick som avslöjade hennes avsmak för hans oansenlighet. Han visste att han borde ha blivit sårad, att hon ville provocera honom till att reagera. Men det vore att låta henne vinna och dessutom hade hans uppmärksamhet riktats åt ett helt annat håll. Det enda han kunde tänka på var att damen med den lilla rättliknande hunden hade passerat medan kvinnan mittemot honom höll sin monolog och han undrade om hennes hår under sjalen verkligen var blåtonat. Han kunde tänka sig att det annars var violett.

Han förstod de där damerna bättre än vad han förstod den misslyckade skådespelerskan han levde ihop med, det var en insikt han hade kommit till för länge sedan. I sina tankar modifierade han nu denna insikt, för han visst förstod henne också. Han förstod allas vilja att bli sedda och bekräftade. Det var det forcerade i att så desperat skrika ut sin vilja att bli uppmärksammasom han hade så svårt för. Nog förstod han vad det stod för. Det var samma vilja som drev damen med rätthunden att samla på sina värdelösa dockor eller vad hon nu gjorde för att inte vara som alla andra. Han hade lättare att förlika sig med hennes anspråkslösa sätt att manifesterasig. Hans sambos hunger efter publicitet och uppmärksamhet tog så groteska former att han inte kunde känna någon som helst sympati med henne. Man kan nog säga att han snarare såg ned på den, som man ser ned på ett skinnhuvud, som måste slå på invandrare för att få sin egen suveränitet klargjord.

Hans tankar återgick till att resonera kring det här med att vilja vara någon i ett samhälle där alla förväntades vilja vara lika. Han undrade hur många det fanns där ute som var som han. Hur många fanns det som av någon lycklig slump hade sett till att alla visste vem de var, utan att bli berövade sin plats i det normalaste av alla normala samhällen? Hur många kunde kosta på sig att som han själv leva helt vanliga, meningslösa liv, utan att behöva uträtta någonting enbart för att försäkra sig om en plats bland de odödliga, eftersom de visste att oavsett vad de gjorde skulle folk ändå, omedvetet, alltid veta vem de var.

Han hade hört någon gång att det som besvärade kända människor mest, när ruset över deras kändisskap väl lagt sig, var just känslan av att aldrig kunna vara anonym. Det var det som var priset för att få den uppmärksamhet som samtidigt berövade en förmånen att få leva upp till landets Honnørsord. Man fick aldrig vara ifred.

Han undrade hur många det fanns som sett till att de kunde passera vem som helst utan att bli igenkänd, samtidigt som de var en av Sveriges verkliga nationalsymboler och därför ständigt blev påmind om sin existens.

”Finns det några ägg”, frågade hans mosiga sambo. ”Jag tänkte ta en ägg- och kaviarmacka innan jag går och lägger mig.”

”Ja, ägg finns det, men kaviaren är slut”, svarade han medan ett hemlighetsfullt leende inte kunde låta bli att sprida sig över hans ansikte.

”Jag hade tänkt köpa kaviar igår, men Kalles var slut och jag vet ju att det är den enda sorten du vill ha”, fortsatte han. I sitt inre sa han att det var ju märkligt att hon, med sin exklusiva smak, kunde tänka sig att äta något så folkligt som Kallas kaviar. Hade inte rysk kaviar varit mer passande för någon med hennes ambitioner?

Då reste sig kvinnan mitt emot honom och innan hon nått sovrummet snäste hon att det var ju skönt att se att han kunde finna något lustigt i det. Sedan smällde hon uppgivet igen sovrumsdörren bakom sig.

Själv satt Karl kvar vid köksbordet ett tag. Han visste att han borde ha blivit sårad över att frånvaron av en tub Kalles kaviar skulle avsluta den fruktlösa diskussionen så abrupt. Men han kunde inte låta bli att le åt det absurda i hela situationen. Åt hans sambos gälla fasettröst och meningslösa gnatande, åt tanterna med sina hundar och åt det komiska i att färga håret violett. Och framför allt log han åt tanken att han var en helt vanlig människa som levde ett anspråkslöst liv, medan hans ansikte som det såg ut när han var tolv år pryddes av en tub med kaviar, som fanns i nästan varenda kylskåp i folkhemmet Sverige.